

Maternus Bere - varför sådan uppståndelse?

Sedan slutet av augusti har den östtimoresiska regeringens hantering av den indonesiske medborgaren Maternus Bere orsakat upprörda känslor inte bara i Östtimor och Indonesien utan också internationellt. Så även här i Sverige bland oss aktiva i Östtimorkommittén. Det framgår bland annat av att fallet omnämns i flera av artiklarna i detta nummer av *Merdeka & Östtimor-Information*.

Därför vill vi ge en närmare beskrivning det som är känt i frågan.

Bere och Suaimassakern

Den 6 september 1999, några dagar efter att resultatet av folkomröstningen om Östtimors självständighet tillkännagetts, omringade proindonesisk Laksaur-milis tillsammans med indonesisk militär kyrkan i Suai. De kastade två handgranater mot kyrkoområdet och började sedan skjuta. De trängde in i området och angrep de bybor, som gömde sig där. Under angreppet dödades mellan 27 och 200 civila, bland dem kvinnor, barn och de tre prästerna Hilario Madeira, Francisco Soares och Tarsisius Dewanto. Många blev också sårade. Beres var befälhavare, *danki*, för en av de fem Laksaur-grupper, som utförde massakern.

Efter massakern förde Egidio Manek, befälhavare för en annan av de fem milisgrupperna, bort Juliana Dos Santos (Alola), som också gömde sig vid kyrkan, och tillkännagav att Juliana skulle bli hans fru. Hon fördes med våld till Västtimor. Enligt tillämpliga lagar är Beres medskyldig till dessa förbrytelser. Det är tre internationella lagar som är tillämpliga:

- International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, ICTY
- International Criminal Tribunal for Rwanda, ICTR
- Special Court for Sierra Leone, SCSL

I dessa lagars första paragraf sägs att en person, som planerat, anstiftat, beordrat, begått eller på annat sätt hjälpt till eller medverkat vid planeringen, förbedelserna eller genomförandet av ett brott är individuellt ansvarig för brottet.

Därför var Maternus Bere också medansvarig för bortrövandet och våldtäkten av Juliana Dos Santos, "Alola", flickan efter vilken Alola-stiftelsen grundad av Xanana Gusmãos fru döpts.

Rättsliga processer mot Bere

Bere åtalades i sin frånvaro för brott mot mänskligheten på grund av sin medverkan i Suaimassakern.

Därför begärde FN:s enhet i Östtimor för allvarliga brott att Maternus Bere skulle utlämnas från Indonesien, men trots detta kunde han leva öppet i Västtimor. I början av augusti i år kom Bere till Östtimor för att närvara vid sin fars begravning. Han blev igenkänd och efter en söndagsmessa i Suais kyrka fick han stryk av folket i närheten av marknaden. Senare greps Bere av östtimoresisk polis den 8 augusti och fördes till en polisstation för att höras och hans pass togs i beslag. Han fördes sedan vidare till Becora-fängelset i Dili för ett treårigt straff.

Indonesiens utrikesminister: "Frige Maternus Bere annars deltar jag inte i ceremonin."

Alla gäster och honoratiores hade redan tagit plats för den högtidliga ceremonin i Dili för att högtidlighålla tioårsdagen av folkomröstningen om Östtimors självständighet den 30 augusti 1999, när den indonesiske utrikesministern hotade att utebli från sin hedersplats: "Frige Maternus Bere annars deltar jag inte i ceremonin." Först med 45 minuters försening kunde ceremonin börja, när premiärminister Xanana Gusmão muntligt gett tillstånd till justitieminister Lúcia Lobato, som i sin tur muntligt beordrade personalen i fängelset att i strid med Östtimors lagar överföra ställföreträdande ledaren för Laksaur-milisen, Maternus Bere, från Becora-fängelset till Indonesiens ambassad i Dili.

President José Ramos-Horta sade i en TV-intervju på TVTL (Timors TV) sänd den 21 september om Berefallet att nationens intressen kan gå före lagligheten.

Tillfrågad om det lagliga i att utlämna Bere till indoneserna sade statsöverhuvudet att "inte allt som är lagligt kan stödja nationens intresse och statens intresse".

Ramos-Horta sade att som statsöverhuvud har han som första plikt att säkra Östtimors suveränitet och självständighet och därför att odla goda grannrelationer, särskilt med Indonesien.

För sin del tog Xanana Gusmão på sig hela ansvaret för "överförandet" av Bere från Becora-fängelset till den indonesiska ambassaden den 30 augusti med hänvisning till statsnyttan.

Regeringschefen noterade också att om konstitutionella och juridiska principer inte följdes, så var det på grund av att situationen krävde en snabb diplomatisk lösning, som inte tålde någon fördröjning, men att han inte hade för avsikt att bryta mot lagen.

Bere tillbaka i Västtimor

Den 3 november meddelade Belu-distriktets ställföreträdande distriktchef Ludovikus Taolin i Kupang i indonesiska Västtimor att Bere kommit tillbaka till Västtimor föregående vecka och återförenats med sin familj. Taolin bad alla att avstå från uttalanden, som skulle försvåra för Östtimors regering eftersom frisläppandet av Maternus Bere hade blivit föremål för en allvarlig debatt i Östtimor och även världens attityd mot president Ramos-Horta och Östtimors premiärminister Xanana Gusmão, som insisterade på att hjälpa Maternus återvända utan en juridisk process, var kritisk.

Dagen efter vid en presskonferens sade Östtimors justitieminister, Lucia Lobato, att den indonesiska ambassaden inte informerade de timoresiska myndigheterna om överföringen av Maternus Bere till Västtimor förrän efter att den redan ägt rum. Lobato hade omedelbart informerat premiärminister Xanana Gusmão.

Enligt en indonesisk nyhetsagentur offentliggjordes Maternus Beres återkomst av ett av hans barn i Kupang, som sade att han hade rest från Dili till Atambua i torsdags morse efter att ha eskorterats av PNTL (Policia National Timor-Leste) till gränsen vid Mota Ain.

Tillfrågad om den av Antara publicerade nyheten sade ministern bara att hon inte kommenterade mediareporter.

Enligt Lobato fördes Maternus Bere i fredags till Kupang på grund av sin dåliga hälsa.

Internationella kommentarer

Förenta Nationernas kommissionär för mänskliga rättigheter, Navanethem Pillay, har i ett brev till president José Ramos-Horta den 2 september protesterat mot att Maternus Bere den 30 augusti överlämnades till indonesiska myndigheter.

Förenta Nationernas representant för mänskliga rättigheter i Östtimor kritiserade den 15 september regeringens "inblandning" i frisläppandet av Bere. Xanana

Gusmão regering gick utom lagen, när den släppte milisledaren Martenus Bere förra månaden, sade Louis Gentile, lokal representant för FN:s kommissionär för mänskliga rättigheter, till reportrar.

"Om det inte blir någon rättegång i Östtimor och inte heller någon adekvat rättegång i Indonesien så måste säkerhetsrådet ... öveväga vilka andra möjligheter det finns för att ställa dessa människor inför rätta, inklusive en internationell tribunal", sade han.

Den 23 oktober behandlades Östtimor rutinmässigt i FN:s säkerhetsråd. I sitt tal behandlade generalsekreterarens särskilde representant, Atul Khare, Berofallet utförligt. Han såg till exempel behandlingen av Fretilins motion om en misstroendeomröstning mot regeringen i parlamentet den 13 oktober som ett positivt tecken på landets demokratiska mognad. Motionen avisades med 39 röster mot 25.

Slutsatser

Det har ju mycket länge pågått en diskussion både i Östtimor och internationellt om hur förövarna av övergrepp och våld i Östtimor, både redan av FN åtalade och andra, ska kunna ställas till svars. Både president José Ramos-Horta och premiärminister Xanana Gusmão hävdar enträget att Östtimor och människorna i landet inte har något att vinna på rättegångar mot våldsverkare, medan överlevande offer och anhöriga både till dem och till döda offer krävt att rättvisa skipas.

Det är ju också det som rekommenderas i den omfattande slutrapporten från kommissionen för mottagning, sanning och försoning.

Den 6 september på årsdagen av massakern protesterade fler än hundra timoreser framför den indonesiska ambassaden.

Fallet med den frisläppte Marternus Bere har utan tvivel ökat klyftan mellan offren och landets ledare.

Tommy Pollák

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA. Material som publiceras i Merdeka & ÖsttimorInformation kan också publiceras i <http://www.globalarkivet.se>.
